

ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ

У статті актуалізується проблема запровадження інноваційних технологій у навчанні студентів юридичних спеціальностей. Обґрунтовується положення про те, що ефективність системи професійної підготовки майбутніх юристів залежить від цілого комплексу педагогічних умов, зокрема, й продуктивних методів та технологій, що забезпечують цілеспрямоване досягнення навчальних цілей та опанування змісту освіти відповідно до вітчизняних та європейських стандартів і принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці.

Ключові слова: інноваційна освітня діяльність, методи активного навчання, професійна компетентність, інтерактивні технології навчання.

Постановка проблеми та її актуальність. Пріоритетами сучасної вищої юридичної освіти в Україні є підготовка майбутніх фахівців, рівень сформованості професійної компетентності яких відповідає запиту громадянського суспільства, що активно розвивається. Ефективна модель випускника правничого напрямку підготовки передбачає формування творчої особистості з високорозвиненими вміннями та навичками вмотивованої професійної, навчально-пізнавальної, самоосвітньої діяльності, з активною життєвою позицією, здатністю приймати виважені рішення у нестандартних ситуаціях.

Ефективність системи професійної підготовки майбутніх юристів залежить від цілого комплексу педагогічних умов, зокрема, й продуктивних методів та технологій, що забезпечують цілеспрямоване досягнення навчальних цілей та опанування змісту освіти відповідно до вітчизняних та європейських стандартів і принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці. З огляду на це, особливої актуальності набуває проблема наукового обґрунтування інноваційної освітньої діяльності у вищому навчальному закладі та механізмів удосконалення системи професійної підготовки студентів-правників заходами інтерактивних технологій.

Аналіз досліджень і публікацій. Новітні підходи в організації науково-дослідної роботи студентів юридичних факультетів висвітлені у працях Н. В. Пильгун [2]. У працях І. М. Сопілко формулюються основні напрями вдосконалення правової освіти з використанням новітніх педагогічних технологій, що ґрунтуються на сучасних методологічних підходах [5]. Інноваційну модель підготовки майбутніх правників з використанням засобів інформаційно-комунікаційних

технологій обґрунтовано в дослідженні О. С. Федорчук [6]. Практичні шляхи активізації пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення правових дисциплін з використанням лекційних та практичних занять різних типів, методів активного навчання, мультимедійних засобів обґрунтовано В. Б. Череватюк [7]. Разом з тим, розроблення проблеми інновацій у системі професійної підготовки майбутніх юристів є одним із пріоритетних напрямів удосконалення навчально-методичного забезпечення правової освіти.

Мета статті полягає в обґрунтуванні ролі інноваційної освітньої діяльності у забезпеченні якості вищої юридичної освіти.

Виклад основного матеріалу. Одним із основоположних принципів державної політики у галузі вищої освіти є підтримка інноваційної освітньої, наукової, науково-технічної діяльності університетів. Закон України «Про вищу освіту» основною метою освітньої діяльності вищих навчальних закладів визначає забезпечення здобуття якісної вищої освіти і задоволення інших освітніх потреб здобувачів. Якість освітньої діяльності розглядається як рівень організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної освіти та сприяє створенню нових знань. При цьому якість вищої освіти співвідноситься з рівнем здобутих студентом умінь та навичок, що є основою формування професійної компетентності відповідно до стандартів вищої освіти. Компетентність розглядається як динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здат-

ність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [1]. У науково-методичних працях однією з важливих умов забезпечення якості правової освіти визначається застосування новітніх педагогічних технологій, розроблених на засадах діяльнісного, особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів і забезпечують формування та розвиток творчих здібностей майбутнього професіонала, здатного нестандартно підходити до вирішення виробничих завдань [5]. Саме інноваційні технології навчання, контролю та оцінювання навчальних досягнень студентів, спрямовані на формування професійної компетентності, в органічному поєднанні з інноваційним змістом забезпечують якісну освітню діяльність.

Професійна компетентність, що формується у студента, майбутнього правника, характеризується: ґрунтовними знаннями із фундаментальних та фахових дисциплін; високорозвиненими вміннями самоосвіти упродовж життя; високим рівнем оперування професійною технологією; спроможністю концентрувати та ефективно використовувати для вирішення нестандартних задач професійної діяльності знання і вміння, узагальненні способи діяльності [3, с. 92]. У широкому значенні професійна компетентність проєктується на універсальне володіння професійною діяльністю, характеризує готовність до продуктивної праці. Професійна компетентність тісно пов'язана з професійною культурою, яка включає як високий рівень професійних знань, так і професійне мислення, відповідальність у прийнятті виважених рішень, рефлексивність (стимулювання самоаналізу та самопізнання).

Необхідною умовою розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців є стимулювання дивергентного мислення студентів, спрямованого на варіативність пошуків оптимального вирішення навчальних та виробничих завдань. Основою формування дивергентного мислення є самостійність у навчально-пізнавальній діяльності, критичність, вміння сприймати нові ідеї та визнавати власні помилки. Для майбутнього юриста особливо важливого значення мають вміння: працювати в умовах, коли інформації недостатньо або вона має суперечливий характер; інтерпретувати інформацію; оцінювати інформацію, отриману від різних джерел; формулювати гіпотези вирішення виробничих ситуацій; формувати альтернативні підходи та власне ставлення до них. Основними перешкодами у формуванні професійної компетентності є слабка мотивація

навчально-професійної діяльності, конформізм, відсутність самодисципліни [3, с. 151-153].

У педагогічній практиці вищої професійної школи використовуються різноманітні методи та форми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Їх класифікують за різними ознаками: за дидактичною метою, способами організації навчання, рівнем активності суб'єктів навчально-виховного процесу та ін. Традиційні методичні системи підготовки майбутніх фахівців розглядають студента як об'єкт навчальних впливів. При цьому вирішальна роль у забезпеченні ефективності навчального процесу відводиться викладачу, який разом із підручником є основним джерелом знань, що засвоюються студентом. Методи навчання, що забезпечують такі освітні моделі, називають репродуктивними (наприклад, традиційна лекція), які не передбачають самостійної активності студентів, а їх розв'язування здійснюється за зразком.

Активне навчання організовується таким чином, що студенти максимально залучаються до активної пізнавальної діяльності, виявляють самостійність і творчий підхід у вирішенні навчальних завдань. Ознакою інтерактивного навчання є постійна активна взаємодія всіх суб'єктів навчального процесу. При цьому передбачається моделювання життєвих ситуацій, використовуються способи діяльності, орієнтовані на спільне вирішення проблем. Інтерактивне навчання сприяє формуванню професійної компетентності, умінь та навичок, важливих для майбутньої виробничої діяльності, цінностей, атмосфери співпраці, взаємодії. При цьому принципово змінюється роль викладача, функції якого змінюються якісно: від джерела правильних знань до координатора корпоративної навчально-пізнавальної діяльності студентів. Інтерактивні технології класифікують за формою навчальної діяльності, що ними реалізується: парна (коли кожен учасник навчального процесу працює з викладачем або іншим студентом), фронтальна (коли один викладач навчає групу студентів), групова або кооперативна (коли суб'єкти навчального процесу активно навчають один одного), індивідуальна (самостійна) робота студента.

Основними дидактичними умовами успішної реалізації інтерактивного навчання виокремлюють: організацію навчального процесу як різнобічної, партнерської, інтенсивної комунікації; створення сприятливої, позитивної психологічної атмосфери в навчальному колективі; спеціальна організація навчального простору [4, с. 21].

Набувають широкого використання педагогічні технології, методи та форми активного навчання, які орієнтуються на засоби комп'ютерної підтримки навчальних дисциплін, освітні ресурси мережі Інтернет. Наприклад, технологія масового відкритого соціального навчання передбачає не тільки використання відкритих онлайн-курсів (відеолекції та транслявання навчання величезній кількості людей), а й організоване мережне колегіальне навчання. В умовах зростання питомої ваги самостійної роботи студентів достатньо ефективним може бути так зване «перевернуте» навчання, при якому вся теоретична і лекційна програма вивчається самостійно, а в аудиторії детально розбираються завдання і вправи з теми. Технологія сторітеллінгу передбачає ретельне та логічне структурування навчальної теми, використання відповідних ефективних методик, додатків і сервісів, що дають можливість подати тему не тільки у вигляді лекції та презентації, а й, наприклад, коміксу або смс-повідомлень. В умовах розвиненого інформаційного освітнього середовища досить популярним стає бріколаж – така організація навчання, що не потребує класичної навчальної книги. Ефективним видом інтерактивного навчання, яке використовується нами у практиці підготовки майбутніх юристів, є ситуативне моделювання (імітаційні або ділові ігри). Їх метою є набуття студентами умінь та навичок участі в діяльності суспільних інституцій, з якими пов'язується їх майбутня професійна діяльність, а також процедурах прийняття рішень. Прикладом використання імітаційної гри є судові дебати, що проводилися у процесі опанування навчальної дисципліни «Риторика». До кожного конкретного практичного заняття обирається тема для моделювання та основні питання для опрацювання студентами. Студентам пропонується опис ситуації, який розробляється на основі достатньої та достовірної інформації. Якщо ситуація передбачає розгляд різних позицій і необхідність вибору, то доцільно продумати такі ключові моменти, як загальний контекст дилеми, ознайомлення з особливостями вибору, що пропонується, наявність рівноцінних аргументів полярних варіантів вибору, чітка вимога вибору варіанту рішення. Важливе значення має чіткість опису практичної ситуації, а також наявність достатньої інформації для вирішення проблеми. Під час розроблення сценарію планують розподіл ролей, звертають увагу на те, щоб студенти групи були максимально залучені до участі в імітаційній грі. Кожна група розподіляється на підгрупи для аналізу

ситуаційної моделі з оптимальним складом 8-10 студентів у залежності від практичної ситуації. Ефективність ділової гри значною мірою залежить від наявності достатньої інформації та чітких інструкцій для учасників малих груп, що забезпечує можливість студентам як переконливо виконувати заплановані ролі, так і засвоювати навички професійної діяльності. Щоб досягати запланованих дидактичних цілей, необхідно передбачити достатній час для самостійного опрацювання імітаційної ситуації студентами, вибору методів її аналізу та інтерпретації, підбору аргументів та підготовки коментарів, обґрунтування вибору варіанту рішення. Досить конструктивними є попередні дискусії в малих групах щодо змісту та особливостей реалізації ділової гри. Це забезпечує можливість опрацювати різноманітні аспекти ситуативного моделювання, обмінятися досвідом.

Важливе значення у забезпеченні ефективного запровадження інноваційних технологій має готовність викладача до реалізації новацій. Зокрема, рівень його професійної, методичної, інформаційно-комунікаційної компетентності, академічна мобільність та академічна свобода викладача. Сучасні педагогічні технології передбачають зростання питомої ваги самостійної роботи студента, що, в свою чергу, ставить нові вимоги до рівня його самоосвітньої компетентності, ініціативності, вмотивованості навчально-пізнавальної діяльності. З огляду на це, є потреба розробити чіткий механізм формування навчальних планів з урахуванням визначеної Законом України «Про вищу освіту» норми вибору студентами навчальних дисциплін (критерії добору вибіркового дисциплін на основі їх інноваційного характеру, гнучкість навчальних планів, формування навантаження викладача з урахуванням зняття обмежень щодо кількісного показника співвідношення викладач – студенти). Важливим завданням є також створення умов для забезпечення переходу до європейської практики самостійного формування студентами індивідуальних освітніх траєкторій (індивідуальних навчальних планів), перехід від фіксованого розкладу занять до гнучкого, який передбачає максимальну індивідуалізацію навчального процесу, та, у зв'язку з цим, поступальний перехід від штатно-окладної до змішаної і поступово до погодинної оплати праці науково-педагогічного складу.

Висновки. Інтерактивні технології навчання можуть розглядатися важливою складовою підвищення якості юридичної освіти за умови системного підходу до організації навчально-

виховного процесу в університеті. При цьому виникає необхідність якісного вдосконалення його складових: розроблення змісту вищої юридичної освіти на засадах компетентнісного підходу шляхом включення до навчальних програм з дисциплін елементів змісту, засвоєння яких передбачає продуктивну навчально-пізнавальну діяльність студента, стимулює розвиток його мислення, когнітивної сфери, активної життєвої позиції; розроблення еталонних вимірників навчальних досягнень студентів, що орієнтуються на виявлення складників професійної компетентності, зокрема, умінь застосовувати набуті знання в нових ситуаціях, пов'язаних з професійною діяльністю, формулювати оціночні судження, в яких виявляється особистісне ставлення та творчий підхід до вирішення навчальних і виробничих завдань; розроблення навчально-методичного супроводу дисциплін циклу професійної підготовки з використанням засобів комп'ютерної підтримки, що забезпечують формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутнього фахівця.

Література

1. *Про вищу освіту*: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. *Пильгун Н. В.* Методика підготовки студентів молодших курсів юридичного спрямування

до науково-дослідної роботи / Н. В. Пильгун // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія «Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». – 2010. – № 4 (17). – С. 124-128.

3. *Подольак Л. Г.* Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів / Л. Г. Подольак, В. І. Юрченко. – К.: ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.

4. *Пометун О.* Енциклопедія інтерактивного навчання / О. Пометун. – К., 2007. – 144 с.

5. *Сопілко І. М.* Правова освіта в університеті: шляхи до вдосконалення / І. М. Сопілко, В. Б. Череватюк // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія «Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». – 2013. – № 3 (28). – С. 159-163.

6. *Федорчук О. С.* Формування у майбутніх правознавців навичок практичного застосування інформаційно-комунікаційних технологій: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. С. Федорчук; Ін-т пед. освіти і освіти доросл. АПН України. – К., 2009. – 20 с.

7. *Череватюк В. Б.* Підвищення ефективності правової освіти іноземних студентів / В. Б. Череватюк // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія «Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». – 2012. – № 2 (23). – С. 136-140.

С. Г. Головко

Инновационная образовательная деятельность как необходимое условие качественной подготовки будущих юристов

В статье актуализируется проблема внедрения инновационных технологий в обучение студентов юридических специальностей. Обосновывается положение о том, что эффективность системы профессиональной подготовки будущих юристов зависит от целого комплекса педагогических условий, в частности, и продуктивных методов и технологий, обеспечивающих целенаправленное достижение учебных целей и овладение знаниями в соответствии с отечественными и европейскими стандартами и принципами обеспечения качества образования с учетом требований рынка труда.

Ключевые слова: инновационная образовательная деятельность, методы активного обучения, профессиональная компетентность, интерактивные технологии обучения.

S. Golovko

Innovation educational activities as a prerequisite for quality training of future lawyers

The main methods and forms of intensification of teaching and learning activity of future lawyers as a necessary condition of the professional competence formation are analyzed. The idea that the effectiveness of the training of future lawyers depends on a complex of pedagogical conditions, including those productive methods and technologies that provide achievement of targeted educational goals, and obtaining of educational content according to national and European standards and principles of quality assurance, taking into account the requirements of the labor market, is substantiated.

Key words: innovative educational activities, methods of active learning, professional competence, interactive learning technologies.